

رابطه سرمایه روانشناختی با سرمایه اجتماعی دانشجویان

دانشگاه تبریز

جعفر بهادری خسروشاهی^۱، تورج هاشمی نصرت آباد^۲، جلیل باباپور خیرالدین^۳

چکیده

سرمایه روانشناختی از مفاهیم نوینی است که امروزه مطرح شده است. در واقع طرح این رویکرد نشان دهنده نقش و اهمیت آن در زمینه سرمایه اجتماعی است. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر ارزیابی رابطه سرمایه روانشناختی با سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تبریز بود. این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه تبریز به تعداد ۱۵۰۰۰ بودند که از این میان تعداد ۴۰۰ نفر (۲۰۰ پسر، ۲۰۰ دختر) به روش نمونه گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه سرمایه روانشناختی لوتانز و مقیاس سرمایه اجتماعی دلاوین استفاده شد. داده‌های به دست آمده با استفاده از روش‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون همزمان مورد بررسی قرار گرفت و کلیه مراحل توسط نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ محاسبه گردید. نتایج پژوهش نشان داد که سرمایه روانشناختی و مؤلفه‌های آن با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری دارد. از سویی، نتایج نشان داد که سرمایه روانشناختی و مؤلفه‌های آن قادرند تغییرات بهزیستی روانشناختی را به طور معنی داری پیش بینی کنند. بر این اساس افرادی که سرمایه روانشناختی مطلوب‌تری داشته از سرمایه اجتماعی بالاتری نیز بهره مند هستند.

کلید واژگان: دانشجویان، سرمایه اجتماعی، سرمایه روانشناختی

مجله تخصصی پژوهش و سلامت

مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت گناباد

دوره ۲، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۱

مقاله اصیل پژوهشی

۱. نویسنده مسؤؤل: کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه تبریز
نشانی: تبریز- بلوار ۲۹ بهمن- گروه روانشناسی- دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی- دانشگاه تبریز
تلفن: ۰۹۱۴۱۰۱۶۴۲۵
پست الکترونیک: jafar.b2010@yahoo.com
۲. دانشیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز
۳. دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز

دریافت: ۹۰/۵/۲۲

اصلاح نهایی: ۹۰/۱۱/۲۷

پذیرش: ۹۰/۱۱/۲۹

مقدمه

روانشناسی مثبت نگر (Positive Psychology) به عنوان رویکرد تازه‌ای در روانشناسی، بر فهم و تشریح شادمانی و احساس ذهنی بهزیستی و همچنین پیش بینی دقیق عواملی که بر آن‌ها مؤثرند، تمرکز دارد. از منظر روانشناسی مثبت، عدم وجود نشانه‌های بیماری روانی، شاخص سلامتی نیست. بلکه سازگاری، شادکامی و اعتماد به نفس و ویژگی‌های مثبتی از این دست، نشاندهنده سلامت بوده، هدف اصلی فرد در زندگی، شکوفایی قابلیت‌های خود است. بنابراین روانشناسان مثبت گرا، بر وجود ویژگی‌های مثبت و رشد توانایی‌های فردی تأکید دارند و جنبه مثبت روانی فرد را در نظر می‌گیرند [۱].

سرمایه روانشناختی (Psychological Capital) یکی از شاخص‌های روانشناسی مثبت گرایی می‌باشد که با ویژگی‌هایی از قبیل باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت، داشتن پشتکار در دنبال کردن اهداف، ایجاد اسنادهای مثبت درباره خود و تحمل کردن مشکلات تعریف می‌شود [۲]. همچنین برخوردار بودن از سرمایه روانشناختی افراد را قادر می‌سازد تا علاوه بر مقابله بهتر در برابر موقعیت‌های استرس‌زا، کمتر دچار تنش شده، در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند، به دیدگاه روشنی در مورد خود برسند و کمتر تحت تأثیر وقایع روزانه قرار بگیرند، لذا اینگونه افراد دارای سلامت روانشناختی بالاتری نیز هستند [۳]. سلیگمن [۴] معتقد است که سرمایه روانشناختی، جنبه‌های مثبت زندگی آدمی را در بر می‌گیرد. او معتقد است که سرمایه انسانی و اجتماعی آشکار بوده، به آسانی قابل مشاهده است و می‌توان آن را به سادگی اندازه گیری و کنترل کرد. در حالیکه سرمایه روانشناختی، بیشتر بالقوه بوده، اندازه گیری و توسعه آن دشوار است. بنابراین سرمایه روانشناختی شامل درک شخص از خودش، داشتن هدف برای رسیدن به موفقیت و پایداری در برابر مشکلات تعریف می‌شود [۵]. سرمایه روانشناختی، سازه‌ای ترکیبی و به هم پیوسته است که چهار مؤلفه ادراکی- شناختی یعنی امید، خوش‌بینی (Optimism)، خودکارآمدی و تاب آوری (Resiliency) را در بر می‌گیرد. این مؤلفه‌ها در یک فرایند

تعاملی و ارزشیابانه، به زندگی فرد معنا بخشیده، تلاش فرد برای تغییر موقعیت‌های فشارزا را تداوم می‌دهد [۶] و او را برای ورود به صحنه عمل آماده نموده [۷]، مقاومت و سرسختی وی در تحقق اهداف را تضمین می‌کند [۸]. در این میان، امید، یک حالت انگیزش مثبت با در نظر گرفتن اهداف روشن برای زندگی است. در امید، از یک سو انگیزه خواستن به اراده برای حرکت به سوی اهداف و از طرف دیگر بررسی راه‌های مناسب برای حصول اهداف نهفته است [۹]. همچنین خودکارآمدی، قضاوت فرد در مورد توانایی‌هایش در مورد انجام یک عمل تعریف می‌شود [۱۰]. از سویی خوش بینی، به معنای داشتن انتظارات مثبت برای نتایج و پیامدهاست و این پیامدها به عنوان عوامل ثابت، کلی و درونی در نظر گرفته می‌شوند [۱۱]. تاب آوری نیز سازگاری مثبت در واکنش به شرایط ناگوار است. در واقع تاب آوری صرفاً مقاومت منفعل در برابر آسیب‌ها یا شرایط تهدید کننده نیست. بلکه فرد تاب آور، مشارکت کننده فعال و سازنده محیط پیرامونی خود است [۱۲].

در این میان، اولیو [۱۳] نشان داد سرمایه روانشناختی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت دارد، لکن با تغییر منظر تبیینی (از روانشناختی به جامعه شناختی) کوپر [۱۴] نشان داده است که سرمایه اجتماعی بر سرمایه روانشناختی اولویت دارد. لذا فقدان یا ضعیف بودن سرمایه اجتماعی به انزوای فرد و فردگرایی منفی منتهی می‌شود و نهایتاً به تضعیف سرمایه روانشناختی منتهی می‌شود. سرمایه اجتماعی (Social Capital)، شبکه‌ای از روابط و پیوندهای مبتنی بر اعتماد اجتماعی بین فردی و بین گروهی و تعاملات افراد بین نهادها، سازمان‌ها و گروه‌های اجتماعی است که به همبستگی و انسجام اجتماعی و برخورداری افراد و گروه‌ها از حمایت اجتماعی و انرژی لازم برای تسهیل کنش‌ها در جهت تحقق اهداف فردی و جمعی منجر می‌شود [۱۵]. مبتنی بر این تبیین‌ها، رومرو و کیروسیردس [۱۶] نشان دادند که در شبکه‌های اجتماعی تحمیلی، سرمایه اجتماعی موقتی شکل می‌گیرد و ممکن است در کوتاه مدت و به صورت موقعیتی تأثیر مثبت بر سرمایه روانشناختی داشته باشد. در صورتیکه در شبکه‌های اجتماعی انتخابی و خلق شده، سرمایه اجتماعی به

حمایت‌های اجتماعی، از دست دادن خویشاوندان و دوستان، در آشفته‌گی روانی مهاجران نقش مؤثر دارند [۱۹]. نتایج تحقیقی که به مطالعه رابطه حمایت‌های اجتماعی و سلامت روانشناختی دانشجویان کره پرداخته بود نشان داد حمایت اجتماعی رابطه مثبتی با سرمایه روانی دانشجویان دارد و دانشجویانی که دارای سطح بالای حمایت اجتماعی هستند، فشارهای روانی و استرس کمتری دارند [۲۰]. در پژوهشی دیگر نشان داده شد هر چه افراد به لحاظ اجتماعی منزوی تر باشند، از سلامت روانی پایین‌تری برخوردارند و برعکس هر چه پیوستگی اجتماعی در جامعه بیشتر باشد، آن جامعه سالم‌تر خواهد بود [۲۱]. در واقع، سرمایه اجتماعی با نقشی که در سلامتی دارد می‌تواند عوامل استرس را در زندگی کاهش داده، خطر این عوامل را کم کند. همچنین سرمایه اجتماعی می‌تواند حوادث منفی زندگی چون از دست دادن شغل را کاهش دهد و باعث سازگاری افراد در زندگی‌شان شود. لذا با توجه به مطالب پیش گفت و با عنایت به اینکه سرمایه روانشناختی با سرمایه اجتماعی رابطه دارد، بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه سرمایه روانشناختی با سرمایه اجتماعی در دانشجویان دانشگاه تبریز انجام گرفت.

روش

این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه تبریز در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ با تعداد بالغ بر ۱۵۰۰۰ نفر بود. با توجه به نوع پژوهش و تعداد متغیرهای مورد مطالعه از جامعه مورد مطالعه منطبق با برآورد جدول مورگان، حجم نمونه ۳۷۵ نفر به دست آمد که با در نظر گرفتن افت آزمودنی‌ها تعداد ۴۰۰ نفر به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. به این ترتیب که ابتدا از بین دانشکده‌های موجود تعداد ۵ دانشکده به شیوه تصادفی انتخاب و از هر دانشکده دو کلاس به طور تصادفی انتخاب شد تا نمونه مورد نظر محقق گردد.

در این پژوهش از دو ابزار برای گردآوری داده‌ها استفاده شد. برای سنجش سرمایه روانشناختی از پرسشنامه سرمایه روانشناختی لوتانز (Luthans Psychological Capital

طور انعطاف پذیر گسترش یافته، به تجلی سرمایه روانشناختی عمیق و پایدار منتهی می‌شود. در این موقعیت‌ها، مهارت‌های انطباقی و سازگارانه افراد نیز افزون‌تر می‌گردد.

افزون بر این، سرمایه روانشناختی در خلاء شکل نمی‌گیرد. آدمی در چارچوب‌های ترسیم شده فرهنگی و اجتماعی به سر می‌برد و به طور پیوسته از منابع فرهنگی و اجتماعی، بازخوردهای اطلاعاتی و اصلاحی دریافت می‌کند. این بازخوردها قادرند در شکل دهی اهداف، معنای زندگی، مقاومت در برابر فشار و خود ارزیابی‌های مثبت و منفی نقش ماندگار ایفا کنند. از این رو، فقدان شبکه‌های اجتماعی حمایت کننده و گسست روابط بین فردی و افول اعتماد بین فردی قادرند از تظاهرات توانمندی‌های فردی در عرصه‌های اجتماعی بازداري کنند. در واقع فضاهای بی اعتمادی و گسست اجتماعی، فرصت جرات ورزی و خود ابرازی را از آدمی گرفته، او را از منابع عظیم بازخوردی محروم می‌سازند. فقدان این منابع، چشم انداز روندهای آتی زندگی را برای فرد در ابهام فرو می‌برد و یأس، ناامیدی و بدبینی را در نظام ادراکی و روانشناختی فرد جایگزین می‌کند [۱۷].

مروری در متون پژوهشی حاکی از آن است مطالعاتی که به بررسی و مطالعه رابطه سرمایه روانشناختی و سرمایه اجتماعی پرداخته اند محدود هستند. بنابراین، ارائه نتایج تحقیقاتی که در پی می‌آید ممکن است به طور مستقیم با موضوع تحقیق حاضر ارتباط نداشته باشند ولی در راستای سوابق محسوب می‌شوند. هارفام [۱۸] در پژوهشی نشان داد سرمایه اجتماعی عوامل استرس را در زندگی کاهش داده، خطر این عوامل را کم می‌کند. سرمایه اجتماعی همچنین می‌تواند تأثیر حوادث منفی زندگی همچون از دست دادن شغل را در زندگی کاهش دهد. از سویی در تحقیقی که با هدف بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و سلامت روان مهاجران انجام شد، نتایج نشان داد عوامل مهمی چون حمایت خانوادگی پایین و به طور خاص تنهایی، دسترسی محدود و نامناسب به خدمات جمعی و تحقیر اجتماعی، در مختل شدن سلامت و بهزیستی روانی مؤثر می‌باشند. همچنین دسترسی نامناسب به خدمات، آشفته‌گی در

۰/۸۷ به دست آمد. جهت اجرای این پژوهش، ابتدا ابزارهای مورد نیاز تهیه و سپس فرایند نمونه گیری به مرحله اجرا گذارده شد و در پی آن پرسشنامه‌های مورد استفاده در بین نمونه‌های انتخاب شده توزیع و اطلاعاتی در رابطه با نحوه پر کردن پرسشنامه‌ها داده شد. نهایتاً داده‌های مورد نیاز استخراج و با کمک نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ مورد تجزیه تحلیل قرار گرفت. برای تحلیل داده‌ها از شاخص‌های توصیفی پراکندگی و تمایل مرکزی استفاده شد. از سویی جهت تحلیل داده‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهشی از روش ضریب همبستگی پیرسون با ضریب اطمینان ۰/۹۵ و سطح معنی داری $P < 0/05$ و تحلیل رگرسیون همزمان استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌ها حاکی از آن است که تعداد مردان و زنان به ترتیب هر کدام ۲۰۰ نفر بوده است. همچنین ۱۴۷ نفر (۳۶/۸٪) مجرد و ۲۵۳ نفر (۶۳/۲٪) متأهل بودند و میانگن سنی مردان و زنان نیز به ترتیب ۲۴/۹۶ ($\pm 3/50$) و ۲۴/۶۴ ($\pm 2/87$) است. از سویی شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای مورد مطالعه و ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش در جدول شماره ۱ نشان داده شده است. بطوری که جدول شماره ۲ نشان می‌دهد سرمایه روانشناختی دارای میانگین ۵۴/۵۶ است. سرمایه اجتماعی نیز دارای میانگین ۶۰/۷۱ است. از سویی سرمایه روانشناختی و مؤلفه‌های آن با متغیر سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری دارند.

(Questionnaires) و همکاران استفاده شد [۲۲]. در این پرسشنامه از مقادیر استاندارد شده که به طور وسیعی ساختارهایی که امید، تاب آوری، خوش بینی و خودکارآمدی را می‌سنجند استفاده شده است و قابلیت اعتبار و پایایی این خرده مقیاس‌ها نیز اثبات شده است. این پرسشنامه شامل ۲۴ سوال و هر خرده مقیاس شامل ۶ گویه است و آزمودنی‌ها به هر گویه در مقیاس ۶ درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) پاسخ دادند. برای بدست آوردن نمره سرمایه روانی ابتدا نمره هر خرده مقیاس به صورت جداگانه بدست آمد و سپس مجموع آن‌ها به عنوان نمره کل سرمایه روانشناختی محسوب شد. نسبت خی دو این آزمون برابر با ۲۴/۶ است و آماره های CFI، RMSEA در این مدل به ترتیب ۰/۹۷ و ۰/۰۸ بودند [۲۲]. همچنین در پژوهش حاضر میزان پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد. از سویی برای سنجش سرمایه اجتماعی از مقیاس سرمایه اجتماعی دلاویز (Delaviz Social Capital Scale- DSCS) استفاده شد. این پرسشنامه به منظور سنجش سرمایه‌ی اجتماعی در دانشجویان دانشگاه‌های سراسری، علوم پزشکی، آزاد و پیام نور تبریز هنجاریابی شده است [۲۳]. این پرسشنامه حاوی ۲۷ سوال می باشد و روش نمره گذاری آن بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت است که نمره سوالات ۱۸، ۱۹ و ۲۰ به صورت معکوس و بقیه سوالات به ترتیب کاملاً موافقم (۴) و کاملاً مخالفم (۰) نمره گذاری می‌شوند. بر این اساس، نمره کل این آزمون ۱۰۸ می‌باشد. دلاویز میزان پایایی این پرسشنامه را بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۵ گزارش کرده است [۲۳]. در تحقیق حاضر نیز میزان پایایی این پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ

جدول ۱: میانگین و انحراف استاندارد و ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	سرمایه روانشناختی	امیدواری	خودکارآمدی	خوشبینی	تاب آوری
۱. سرمایه روانشناختی	۵۴/۵۶	۹/۶۲					
۲. امیدواری	۱۳/۷۱	۴/۶۰	۰/۵۸**				
۳. خودکارآمدی	۱۳/۶۹	۴/۱۰	۰/۶۸**	۰/۲۳**			
۴. خوشبینی	۱۳/۷۱	۳/۷۳	۰/۷۱**	۰/۳۹**	۰/۳۳**		
۵. تاب آوری	۱۳/۵۶	۳/۷۱	۰/۴۵**	۰/۰۲	۰/۰۹	۰/۰۷	
۶. سرمایه اجتماعی	۶۰/۷۱	۱۲/۶۷	۰/۵۱**	۰/۳۰**	۰/۳۶**	۰/۲۹**	۰/۳۳۸**

* $P < 0/01$

** $P < 0/05$

تأثیر هر یک از متغیرهای مؤلفه های سرمایه روانشناختی بر سرمایه اجتماعی، سرمایه روانشناختی و مؤلفه های آن به عنوان متغیر پیش بین و سرمایه اجتماعی به عنوان متغیر ملاک وارد معادله رگرسیون شدند که نتایج در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.

در راستای انجام تحلیل رگرسیون چندگانه، ابتدا مفروضه های مربوطه (خطی بودن روابط بین متغیرهای پیش بین) بررسی گردید و به لحاظ تحقق این مفروضه ها تحلیل رگرسیون به عمل آمد. از سویی با استفاده از روش های تعدیل نمرات، مقادیر پرت از فرایند تحلیل خارج گردیدند. بنابراین برای تعیین

جدول ۲: خلاصه تحلیل رگرسیون همزمان برای تبیین متغیر ملاک بر اساس متغیرهای پیش بین

مدل	تغییرات	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	F	R	R ²	Sig
رگرسیون	۱۸۴۹۸/۵۳	۳۶۹۹/۷۰	۳۱/۹۵	۰/۵۳	۰/۲۸	۰/۰۰۱	
همزمان	باقیمانده	۴۵۶۱۶/۹۷	۱۱۵/۷۷	-			
	مجموع	۶۴۱۱۵/۵۱	-				

شماره ۳ معلوم می شود که خودکارآمدی با ضریب بتای ۰/۱۵ و تاب آوری با ضریب بتای ۰/۲۱ رابطه مثبت و معنی داری با سرمایه اجتماعی دارند و سرمایه روانشناختی، امیدواری و خوش بینی به ترتیب با ضریب بتای ۰/۲۳، ۰/۱۱، ۰/۰۱ رابطه معنی داری با سرمایه اجتماعی ندارند.

بر این اساس که رگرسیون نمرات متغیرهای پیش بین (سرمایه روانشناختی و مؤلفه های آن) به طرف متغیر ملاک (سرمایه اجتماعی) از نظر آماری معنی دار است ($P < 0/001$). از سویی مقدار R^2 نشان می دهد که متغیرهای پیش بین قادرند به طور ترکیبی ۲۸٪ از تغییرات متغیر ملاک را به طور معنی دار پیش بینی کنند. از سویی با توجه به ضرایب β مندرج در جدول

جدول ۴: ضرایب رگرسیون استاندارد و غیر استاندارد برای پیش بینی متغیر ملاک

متغیرها	B	β	T	P
سرمایه روانشناختی	۰/۳۰	۰/۲۳	۱/۲۸	۰/۱۹
امیدواری	۰/۳۲	۰/۱۱	۱/۶۰	۰/۱۱
خودکارآمدی	۰/۴۹	۰/۱۵	۱/۷۵	۰/۰۸
خوشبینی	۰/۰۴	۰/۰۱	۰/۱۵	۰/۸۷
تاب آوری	۰/۷۲	۰/۲۱	۲/۶۷	۰/۰۰۸

های سرمایه روانشناختی و مؤلفه های خودکارآمدی و تاب آوری قادرند ۲۸٪ از تغییرات سرمایه اجتماعی را پیش بینی کنند. این یافته ها با نتایج برخی از پژوهش های قبلی [۲۴-۲۵] همخوانی دارند. سرمایه روانشناختی تابعی از سرمایه اجتماعی است و کمیت و کیفیت تعاملات در روابط اجتماعی تعیین کننده سرمایه اجتماعی است. از سویی روابط اجتماعی افراد بر میزان سرمایه روانشناختی آن ها تأثیر می گذارد. بنابراین تغییرات در

بحث

هدف اصلی این مطالعه بررسی رابطه سرمایه روانشناختی و مؤلفه های آن با سرمایه اجتماعی در دانشجویان بود. نتایج پژوهش نشان داد که سرمایه روانشناختی و مؤلفه های آن با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری دارد. یعنی با افزایش سرمایه روانشناختی میزان سرمایه اجتماعی نیز افزایش می یابد. از سویی نتایج تحلیل رگرسیون همزمان نشان داد که متغیر مؤلفه

یافته دیگر پژوهش نشان داد که خودکارآمدی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی دار دارد. نتایج این بخش نیز با یافته‌های تحقیقات استجوکویک [۲۵] و بندورا [۲۹] همسو است. این یافته بیانگر آن است، فردی که از خودکارآمدی بالایی برخوردار است، رابطه مناسب‌تری با دیگران برقرار می‌سازد و متقابلاً حمایت‌های آن‌ها را فراخوانده و احساس کارآمدی بیشتری می‌نماید. افرادی که نسبت به توانایی‌های خود اطمینان ندارند، سازگاری اجتماعی ضعیفی دارند که این امر به نوبه خود موجب کاهش حمایت‌های اجتماعی و احساس کارآمدی می‌شود. چرا که طبق نظر بندورا [۲۹] یکی از عوامل افزایش خودکارآمدی، تشویق و تأیید دیگران است. به بیانی دیگر افرادی که از خودکارآمدی بالایی برخوردار بوده، اطمینان دارند که می‌توانند کارهای خود را انجام دهند، می‌توانند از این راه‌ها با دیگران ارتباط اجتماعی برقرار کرده، شبکه‌های حمایت اجتماعی محکم‌تری بنا کنند و به طبع آن احساس توانمندی بیشتری نمایند. شواهد حاکی از آن است افرادی که به توانایی‌های خود اعتماد ندارند، در موقعیت‌های مخاطره‌دچار یأس و ناامیدی شده، احتمال اینکه به نحو مؤثری عمل کنند کاهش می‌یابد. این امر به نوبه خود منجر به احساس ناکارآمدی بیشتر می‌گردد و همین امر باعث می‌شود که برقراری تعاملات اجتماعی فرد با دیگران کاهش یابد و کمتر به سوی گروه‌های اجتماعی تمایل داشته باشد [۳۰].

همچنین یافته دیگر پژوهش نشان داد که خوشبینی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت افراد در سایه امنیت می‌توانند به خواسته‌ها و اهداف خود دست یابند. انسان‌ها در آرامش و با آسودگی خاطر می‌توانند به جامعه و محیط پیرامون خوش‌بین باشند. وقتی افراد می‌توانند به دیگران اعتماد کنند و روابط اجتماعی و تعامل صحیح برقرار نمایند که از اطرافیان خود احساس ایمنی کنند. خوش‌بینی، زمانی در افراد شکل می‌گیرد که اطمینان داشته باشند روابط میان افراد به گونه‌ای تنظیم شده است که حقوق و خواسته‌های حیاتی آنان محقق می‌شود و کارها و امور جامعه مسیر درست و طبیعی خود را طی خواهد کرد. خوش‌بینی باعث

کمیت و کیفیت این روابط اجتماعی می‌تواند در عملکرد یک فرد تأثیرگذار باشد. همچنین بنا به مطالعه آدلر و همکارش [۲۶] نشان داده شد که نوسانات و تغییرات در وضعیت سرمایه روانشناختی در سطوح فردی و عمومی، با تغییر در میزان سرمایه اجتماعی رابطه و همخوانی دارد. به این ترتیب که سرمایه اجتماعی، با وضعیت مناسب‌تر سلامت فردی و عمومی، میزان خوش‌بینی بالاتر، افزایش انجام رفتارهای مثبت بهداشتی، افزایش تاب‌آوری در برابر مشکلات و کاهش اختلالات روانی در ارتباط می‌باشد. از سویی، افرادی که از سرمایه روانشناختی بالایی برخوردارند، توانایی تعاملات گروهی و مشارکتهای اجتماعی بیشتری را دارا هستند. بنابراین آنچه افراد را به یکدیگر پیوند می‌دهد و باعث تکرار و تداوم و بیشتر شدن تعاملات می‌گردد، سرمایه روانشناختی است. به نظر می‌رسد افراد دارای سرمایه روانشناختی بالاتر، تعاملات اجتماعی مداوم و بیشتری داشته و از زندگی اجتماعی بهتری بهره‌مند می‌شوند.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که امیدواری، رابطه مثبت و معنی‌داری با سرمایه اجتماعی دارد. یعنی با افزایش امیدواری میزان سرمایه اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. این یافته نیز با تحقیقات لوتانز و جنسن [۲۷] و اسنایدر و لوپز [۲۸] همسویی دارد. در تبیین این یافته نیز می‌توان گفت که همه انسان‌ها در هنگام گرفتاری به حمایت و مشارکت دوستان و اطرافیان خود نیاز دارند تا احساس امنیت کنند. لذا هر چه میزان سرمایه اجتماعی و حمایت دیگران بیشتر باشد، امیدواریشان نیز بیشتر است. از سویی به نظر می‌رسد از فردی که امیدواری نسبت به زندگی و آینده خود ندارد، نمی‌توان انتظار داشت با دید مثبتی به زندگی بنگرد. افرادی که امیدواری پایینی در زندگی دارند اغلب احساس می‌کنند که مهارت‌های ویژه و توانایی‌های لازم برای رفتار میان فردی را ندارند و چشم داشت کمی از موفقیت در موقعیت‌های اجتماعی دارند. اما احتمال عضویت در شبکه‌های اجتماعی رسمی و انجمن‌های گروهی افرادی که امیدواری بالایی در زندگی دارند بیشتر بوده، ممکن است توانایی برقراری ارتباط اجتماعی بهتری را با دیگران داشته باشند [۲۸].

از سویی با توجه به اینکه در جوامع و فرهنگ‌های مختلف میزان روابط اجتماعی و مشارکت‌های گروهی متفاوت است؛ لذا پیشنهاد می‌شود این پژوهش در شهرها و مناطق جغرافیایی دیگری نیز انجام گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های مشابه آتی از مصاحبه و مشاهده استفاده شود و میزان امیدواری و تاب آوری فرد نسبت به یک مشکل و رفتار اجتماعی وی مشاهده شده و داده‌های آن با پژوهش حاضر مقایسه شود. از آنجایی که یافته‌های پژوهش بر اساس مقیاس‌های خود گزارش دهی بود و گزارش‌های شخصی در پرسشنامه‌ها اصولاً به دلیل یافته‌های ناخودآگاه، تعصب در پاسخ‌دهی مستعد تحریف هستند و این ممکن است نتایج پژوهش را به مخاطره بیندازد. از سویی پژوهش حاضر ماهیتاً از نوع همبستگی بود. بنابراین نمی‌توان روابط به دست آمده را از نوع روابط علت و معلولی تلقی کرد که پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی مورد توجه قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

محققان وظیفه خود می‌دانند از دانشجویانی که با مشارکت خود، زمینه اجرای این پژوهش را فراهم ساختند، کمال تشکر و قدردانی را به عمل آورد و برای همه آنها آرزوی موفقیت و بهروزی کند. در ضمن این پژوهش بر گرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی دانشگاه تبریز می‌باشد.

سهم نویسندگان

جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ تهیه نگارش مقاله: جعفر بهادری خسروشاهی

طرح و موضوع مطالعه؛ تجزیه تحلیل داده‌ها: تورج هاشمی نصرت آباد

طرح و موضوع مطالعه، تجزیه تحلیل داده‌ها: جلیل باباپورخیرالدین

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

می‌شود که فرد با گروه‌های اجتماعی و افراد مختلف در شبکه روابطش تماس و پیوند داشته باشد و به عبارتی از سرمایه اجتماعی بالایی برخوردار شود، اعتمادش به سایر اعضای جامعه و افرادی که با آن‌ها در شبکه روابطش در تماس است بیشتر شود [۳۱]. یافته دیگر پژوهش نشان داد که تاب آوری با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی دار دارد. این یافته نیز با نتایج پژوهش‌های [۳۲-۳۳] همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت فرد تاب آور، ارتباط اجتماعی بیشتری با دیگران دارد و زمانی که درگیر مکالمه با دوستان و اطرافیان خود می‌شود، به نوعی با او درد و دل می‌کند و انتظار دریافت حمایت دارد. اینگونه افراد زمانی که این حمایت را دریافت می‌کنند به سازگاری بیشتری دست یافته، بهتر با موقعیت‌های تنش‌زا برخورد می‌نمایند. به عبارتی توانایی ایجاد و حفظ دوستی با دوام و داشتن سرمایه اجتماعی بالا از عوامل مهم در افزایش تاب آوری است. در واقع هر چه فرد بیشتر دارای ارتباطات اجتماعی باشد، از حمایت روانی و اجتماعی بیشتری برخوردار شده، به همان نسبت از تاب آوری بالاتری برخوردار خواهد شد [۳۲].

نتیجه گیری

دانشجویان قشر عظیم جامعه هستند و سلامتی روانشناختی آنها برای جامعه ارزش بالایی دارد. از طرفی سرمایه اجتماعی به عنوان یک عامل مهم، می‌تواند به رضایت از زندگی و سرمایه روانشناختی افراد و دانشجویان کمک کند. سرمایه اجتماعی نیرومندترین نیروی مقابله‌ای برای رویارویی موفقیت آمیز و آسان افراد در زمان درگیری با شرایط تنش‌زا شناخته شده، تحمل مشکلات را برای افراد تسهیل می‌کند. از سویی ارتقای سرمایه روانشناختی در جامعه، شاخص توانمندی نظام اجتماعی به شمار می‌رود. این توانمندی به لحاظ عملی از طریق ارزیابی زندگی افراد جامعه مدنظر قرار می‌گیرد. بنابراین به نظر می‌رسد سیاست‌گذاران و برنامه ریزان باید بر اساس ابزار و امکانات موجود کیفیت زندگی افراد جامعه را ارتقاء دهند، نوعی تعادل و یکپارچگی فعال در جامعه به وجود آورند و با یک نظام تبلیغاتی به تقویت مناسبات و همبستگی‌های اجتماعی بپردازند.

References

- 1- Ryan RM, Deci EL. On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annu Rev Psychol* 2001; 52:141-66.
- 2- Luthans F, Luthans K, Luthans BC. Positive Psychological Capital: Going beyond human and social capital. *Bus Horiz* 2004; 47 (1):45-50.
- 3- Robbins S, Millet B, Caccioppe R, Waters-Marsh T. *Organisational behaviour*, 2ndEdn. Australia: Prentice Hall; 1998.
- 4- Seligman ME, Csikszentmihalyi M. Positive psychology: An introduction. *Am Psychol* 2000; 55:5-14.
- 5- Goldsmith A, Veum J, Darity W. Unemployment, joblessness, psychological well-being and self-esteem: Theory and evidence. *J Socio Econ* 1997; 26:133-158.
- 6- Erez A, Judge T. Relationship of core self-evaluations to Goal Setting, Motivation, and Performance. *J Appl Psychol* 2001; 86(6):1270-1279.
- 7- Judge T, Bono J. Relationship of core self-evaluations traits – self-esteem, generalized self-efficacy, locus of control, and emotional stability – With job satisfaction and job performance: A meta-analysis. *J Appl Psychol* 2001; 86:80-92.
- 8- Parker C, Baltes B, Young S, Huff J, Altmann R, Lacost H, Roberts J. Relationships between psychological climate perceptions and work outcomes: a meta-analytic review. *J Organ Behav* 2001; 24:389-416.
- 9- Baily TC, Snyder CR. Satisfaction with life and hope: a look at age and marital status. *Psychol Rec* 2007; 57(2):233-240.
- 10- Bandura A. An agentic perspective on positive psychology. In Lopez SJ, ed. *Positive psychology: Exploring the best in people*. Westport, CT: Greenwood Publishing Co,pany; 2008, pp:167-196.
- 11- Peterson C. The future of optimism. *Am psychol* 2000; 55(1):44-55.
- 12- Waller MA. Resilience in ecosystemic context: Evolution of the concept. *Am J Orthopsychiatry* 2001; 71:290-297.
- 13- Avolio BJ. *The high impact leader*. New York: Mc Grow Hill; 2006.
- 14- Cooper CD. Just joking around? Employee humor expression as an ingratiation behavior. *Acad Manage Rev* 2005; 30(4):765-776.
- 15- Mousavi MT, Piran P, Shiani M, Abdolahi M, Madani S. Review and assessment of social capital in iran. *J Biolo Sice Rehabilitation* 2008; 3(5):23-46. [In Persian]
- 16- Romero EJ, Cruthirds KW. The use of humor in the workplace. *Academy of Management Perspectives* 2006; 20(2):58-69.
- 17- Fry P. Perfectionism, humor, and optimism as moderators of health outcomes and determinants of coping styles of women. *Genet Soc Gen Psychol Monogr* 1995; 12(1):211-245.
- 18- Harpham T. Urbanization and mental health in developing countries: A research role for social scientists, Public health professional and social psychiatrists. *Soc Sci Med* 1994; 39(2):233-245.
- 19- Silvera E, Allebech P. Migration, aging and mental health: an ethnographic study on perceptions of life satisfaction, anxiety and depression in older Somali men in east London. *Int J of Soc Welf* 2001; 10:230-145.
- 20- Lee KM. Presence as a mediator for psychological effects of computer games. Panel presentation at the annual Conference of the international communication association (ICA), New York, NY, May 20-26; 2000.
- 21- Whiteford H. Intersectoral policy reform is critical to the national mental health strategy. *Journal of Public Health* 1994; 18(3):342-344.
- 22- Luthans F, Avolio BJ. Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Pers Psychol* 2007; 6:138-146.

- 23- Delaviz A. The role of social capital in the development of political attitudes among teachers in the city of Marivan. University of Tabriz. 2005 [Master's Thesis] [In Persian]
- 24- Hughes LW. A correlational study of the relationship between sense of Humor and positive psychological capacities. *Economics & Business Journal: Inquiries & Perspectives* 2008; 1(1):46-55.
- 25- Stajkovic AD. Introducing positive psychology to work motivation: Development of a core confidence model. Presented to the academy of management national meeting; 2003 August 1-3; Seattle, Washington.
- 26- Adler PS, Kwon S. Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Review* 2002; 27(1):17-40.
- 27- Luthans F, Jensen SM. Hope: A new positive strength for human resource development. *Human Resource Development Review* 2001; 1(3):304-322.
- 28- Snyder CR, Lopez SJ. Handbook of positive psychology. New York: Oxford University Press; 2002.
- 29- Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychol Rev* 1977; 84(2):191-215.
- 30- Ciarrochi J, Deane F. Emotional competence and willingness to seek help from professional and nonprofessional sources. *British Journal of Guidance and Counselling* 2001; 29:233-246.
- 31- Marmot M. Health in an unequal world. *The Lancet* 2006; 368(9552):2081-2094.
- 32- Healy T. In each other's shadow: what has been the impact of human and social capital on life satisfaction on Ireland [dissertation]. University College Dublin. 2005.
- 33- Chandler MJ, Lalonde CE. Cultural continuity as a hedge against suicide in Canada's first nations. *Transcult Psychiatry* 1998; 35(2):191-219.

How to cite this article: BahadoriKhosroshahi J, HashemiNosratabad T, BabapourKheirodin J. The relationship of psychological capital with social capital among students of Tabriz university. *Journal of Research & Health* 2012; 2:145-153.